

Kertomusluonnoksesta annetut lausunnot

Julkinen oikeusapu (5/2014)
406/54/2011

Oikeusministeriö, 28.4.2014, OM 2/05/2014

Valtiontalouden tarkastusvirasto

JULKISEN OIKEUSAVUN TARKASTUS

Valtiontalouden tarkastusvirasto on pyytänyt oikeusministeriöltä lausunnon tarkastusviraston laatimasta luonnoksesta Julkisen oikeusavun tarkastuskertomukseksi. Tarkoituksena on erityisesti varmistaa, että kertomukseen ei sisälly asia- ja tulkintavirheitä, joilla olisi merkitystä tarkastuksen kannanottoihin sekä kuulla ministeriön näkemys viraston alustavista kannanotoista.

Oikeusministeriö esittää lausuntonaan asiakohdittain seuraavaa. Teknisiä luontoiset korjaus- ja täsmennysehdotukset toimitetaan lausuntopyyntönsä pyydetyllä tavalla erillisenä tiedostona.

Julkisen oikeusaputoiminnan kokonaisarvio harkittavaksi

Sivulla 8 todetaan, että julkinen oikeusaputoiminta ja sen järjestäminen tulisi arvioida kokonaisuutena uudelleen ja rakenneryhmän toimeksiantoa laajemmin. Lisäksi sivulla 21 todetaan, että oikeusministeriö suunnittelee jatkoselvityksen tilaamista Oikeuspoliittiselta tutkimuslaitokselta.

Oikeusministeriö on asettanut vuoden 2014 tavoitteeksi, että oikeudellisten neuvontapalvelujen ja oikeusavun nykytilasta ja tarpeesta v. 2025 mennessä käynnistetään kokonaisselvitys. Oikeuspoliittiselta tutkimuskeskukselta tilattu jatkotutkimus on julkaistu huhtikuussa 2014. (Julkinen oikeusapu: Yksityisten avustajien toiminta, Tutkimustiedonantoja 124).

Oikeusaputoimen johtajan asemaa vahvistettava

Sivulla 9 todetaan, että tarkastusvirasto suosittelee oikeusaputoimen johtajien aseman ja toimivaltuuksien selventämistä.

Oikeusministeriö toteaa näiltä osin, että oikeusaputoimenjohtajien asema tulee arvioidavaksi samalla kun arvioidaan, millaisiin toimenpiteisiin oikeusaputoimistojen rakennetyöryhmän esittämien vaihtoehtojen pohjalta ryhdytään.

Toimistoverkostoa on kehitetty ilman kokonaissuunnitelmaa

Tarkastusvirasto katsoo luonnoksessa sivulla 11, että julkisten oikeusaputoimistojen verkoston kehittämisen perustaksi olisi ollut tarpeen laatia kokonaissuunnitelma toimisto- ja toimistoverkoston laajuudesta, alueellisesta sijoittumisesta, toimistojen ja toimipaikkojen koosta ja henkilöstörakenteesta sekä palvelujen sisällöstä eri toimipaikoissa. Tällainen kokonaisnäkemys olisi ollut tarpeen myös, jotta oikeushallinnon rakenteissa ja oikeusaputoimistojen tehtävissä tapahtuneet muutokset ja niiden vaikutukset palvelujen saatavuuteen ja toimistoverkoston olisi voitu ottaa huomioon.

Sivulla 17 tarkastusvirasto on katsonut, että tulisi laatia kokonaissuunnitelma toimisto- ja toimipaikkaverkoston laajuudesta, alueellisesta sijoittumisesta, toimipaikkojen koosta ja henkilöstörakenteesta sekä palvelujen sisällöstä eri toimipaikoissa.

Lähtökohtana on ollut, että yhdistämiset ovat olleet pelkästään hallinnollisia. Asiakkaat ovat saaneet palveluja niistä toimipaikoista, joista ennenkin ja henkilökunnan sijoituspaikat ovat olleet samat kuin aiemmin. Lähiaikoina julkaistaan oikeusaputoimiston rakennetyöryhmän mietintö, jossa esitetään ehdotuksia valtion oikeusaputoimistojen laajemmaksi rakenneuudistukseksi.

Sähköisen asioinnin tavoitteita on saavutettu vain osaksi

Tarkastusvirasto toteaa sivulla 13, että sähköinen asiointijärjestelmä ei ole helpottanut asiakkaan asiointia ennakoidulla tavalla.

Oikeusministeriö on kiinnittänyt huomiota sähköisen asioinnin ongelmiin ja sähköistä asiointijärjestelmää tullaan kehittämään asiakkaan kannalta käyttäjäystävällisemmäksi.

Tarkastusvirasto toteaa sivuilla 13 ja 104, että teknisen käyttöyhteyden valmistelu oikeusaputoimistoista veroviranomaiseen ja Kansaneläkelaitokseen on aloitettu.

Oikeusministeriö toteaa, että teknisiä käyttöyhteyksiä valmistellaan erityisesti yleiseen edunvalvontaan. Valmistelu teknisen yhteyden luomiseksi on aloitettu vuonna 2013 maistraattien ja oikeusaputoimistojen välille. Vuoden 2014 tavoitteeksi on asetettu käyttöyhteyksien valmistelu Kelaan ja verottajaan.

Laadunarviointijärjestelmän kehittäminen ja pilotointi ovat vaatineet resursseja, tulosten hyödyksi käyttäminen ratkaisematta

Tarkastusvirasto toteaa, että oikeusministeriö ei ole ratkaissut, millä tavalla laadunarvioinnin tuloksia käytetään hyväksi sekä sitä, miten arvioinnin piiriin saadaan ne yksityiset asiamiehet, jotka antavat julkista oikeusapua. Tarkastusvirasto on katsonut myös, että laadunarvioinnin tulosten tulisi olla oikeusaputoimenjohtajan ja johtavan julkisen oikeusavustajan käytettävissä.

Oikeusministeriö toteaa, että arviointijärjestelmän tärkein tehtävä on tarjota apuväline julkisen oikeusavun laadun seuraamiseen ja jatkuvaan parantamiseen sekä avustajien osaamisen ja ammattitaidon ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Laadun positiivisen kehityksen ohella arviointituloksien perusteella voidaan havaita myös oikeusaputoiminnan laadun mahdollinen heikkeneminen jollakin laadun arviointialueella, minkä johdosta asiaan osataan kiinnittää huomiota. Avustajien itsearviointi herättää avustajia ajattelemaan omaa työtään ja sitä kautta kehittymään. Arvioinnilla saadaan pohja julkisen oikeusavun laadusta käytävälle keskustelulle. Keskustelun avulla saadaan esille avustajien parhaita käytäntöjä eri kysymyksissä, jolloin niiden soveltamista voidaan levittää laajemmalle avustajien pariin. Arvioinnin tuloksia voidaan ottaa huomioon avustajille järjestettävää koulutusta suunniteltaessa.

Oikeusministeriö toteaa, että se on asettanut oikeushallinto-osaston vuoden 2014 tavoitteeksi selvittää, miten laadun arviointi ulotetaan kattamaan myös yksityisten avustajien tarjoamat oikeusapupalvelut. Asiasta valmistellaan tarvittaessa ehdotus säädösmuutoksiksi.

Julkisen oikeusavun laatua arvioidaan vuosittain kahden oikeusapupiirin alueella. Arvioinnin tulokset julkaistaan piirien keskiarvoina. Tuloksia ei julkaista toimistotasolla. Arviointijärjestelmää ei ole laadittu avustajien valvontajärjestelmäksi tai sanktiomekanismiksi.

Yhteenveto

Tarkastusvirasto toteaa sivulla 104, että OM ei ole pyynnöstä huolimatta antanut oikeusaputoimen johtajille laskelmaa kustannusvastaavuuden laskemiseksi.

Oikeusministeriö on kertonut suullisesti oikeusaputoimen johtajille kustannusvastaavuuslaskelman laskentaperiaatteen. Oikeusaputoimistojen henkilöstö kirjaa TARMO-järjestelmään käyttämänsä työajan vähintään neljä kertaa vuodessa. Kirjaukset tehdään päätoiminnoille ja tukitoiminnoille. Kirjausten perusteella lasketaan kunkin viraston eri henkilöstöryhmien mukaiset htv-jakaumat toiminnoittain. Jos henkilö ei ole tehnyt työajankirjausta, hänelle kohdennetaan oman viraston saman henkilöstöryhmän keskiarvokirjaukset (jos virastossa kukaan henkilöryhmään kuuluva ei ole tehnyt työajankirjausta, heille kohdennetaan kaikkien muiden oikeusaputoimistojen kyseisen henkilöstöryhmän keskiarvokirjaukset). Työajankirjausta ja henkilötyövuosilaskentaan varten tarvittavat tiedot henkilöiden palvelujaksoista ja poissaoloista siirretään Tarmoon henkilötietojärjestelmästä (Prima) kuukausittain.

Henkilötietojärjestelmästä (Prima) siirretään Tarmoon palkka- ja palkkiotiedot. Palkat ja sivukulut kohdennetaan toiminnoille henkilökohtaisen htv-jakauman perusteella ja palkkiot sivukuluineen suoraan palkkiokirjauksessa olevan toimintokoodin perusteella. Muut kustannusten kohdennetaan taloudenohjausjärjestelmästä (Randance) virastoille,

henkilöstöryhmille ja toiminnoille pääosin työajan kirjausten perusteella tuotetun htv- jakauman mukaisesti. Osa menoista on kirjattu jo las-
kun yhteydessä suoraan toiminnoille toimintokoodia käyttäen. Virasto-
jen kustannuksiksi ao. tukitoiminnoille vyörytetään oikeusaputoimisto-
jen yhteiset kustannukset eli atk-menot, palvelukeskusmaksut ja osa
oikeushallinto-osaston koulutusyksikön koulutusmenoista. Oikeusapu-
toimistojen maksullisen toiminnan kustannusvastaavuuslaskelmissa
kustannukset on kohdennettu maksullisen toimintaan suoritteiden pai-
notetun työmäärän mukaisessa suhteessa.

Tarmon htv- ja kustannukset ajetaan 4 kertaa vuodessa. Tarmon rapor-
tit ovat myös oikeusaputoimistojen käytössä (OM-intranet-
oikeuspautoimistot-taloustraportointi-Tarmo-toimintolaskenta). Toimis-
tot kirjaavat toimeksiannot asianhallintajärjestelmä Romeoon. Oikeus-
aputoimistot saavat Romeon raporteilta tiedon suoritteiden painotetusta
työmäärästä. Toimistoilla on käytössään tarvittavat tiedot kustannus-
vastaavuuslaskelmien laadintaan 4 kertaa vuodessa.

Oikeusministeriö ei ole velvoittanut oikeusaputoimistoja kustannusvas-
taavuuslaskelmien laadintaan. Oikeusaputoimistojen kustannusvasta-
avuuslaskelmat on laadittu ministeriön talousyksikössä kerran vuodessa
tilinpäätöksen yhteydessä. Oikeusministeriö on asettanut työryhmän,
jonka tehtävänä on selvittää, miten parannetaan liiketaloudellisen toi-
minnan kustannusvastaavuutta. Työryhmän tehtävänä on mm tehdä esi-
tys laskentamallin kehittämisestä.

Sivulla 113 todetaan, että ministeriö ei ole toistaiseksi neuvotteluissa val-
tiovarainministeriön kanssa onnistunut saamaan lisämäärärahoja laitteiden
hankkimista varten oikeusaputoimistoihin. Tässä yhteydessä ministeriön
edustajat viittasivat valtiovarainministeriön Asiakaspalvelu 2014 hankkee-
seen.

Oikeusministeriö toteaa, että laitehankintoja on tehty vähäisessä määrin
toimintamenoihin varatulla määrärahalla. Asiakaspalvelu2014 hank-
keeseen osallistumiseen vaikuttaa lisäksi erityisesti se, millaisia kus-
tannuksia etäpalvelusta syntyy kuntien kanssa tehtävien sopimusten
johdosta. Sopimuksissa sovitaan siitä, että kunnat järjestävät asiakkaille
etäpalvelun edellyttämää neuvontaa yhteispalvelupisteissä.

Ylijohtaja

Kari Kiesiläinen

Hallitusneuvos

Maaria Rubanin